

Privacy in het publieke domein

*Mr. drs. Joris V.J. van Hoboken, promovendus, Instituut voor Informatierecht,
Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Universiteit van Amsterdam*

Opening Academisch Jaar 2009-2010, Universiteit van Amsterdam

31 augustus 2009

(uitgesproken versie)

Geacht publiek. Ik vind het een eer hier een bijdrage te mogen leveren aan het maatschappelijk debat over privacy. Ik zou graag in het bijzonder het College van Bestuur en de decaan van mijn faculteit willen bedanken voor deze gelegenheid iets te vertellen over mijn onderzoek aan het Instituut voor Informatierecht.

Ik wil het vandaag hebben over privacy in het publieke domein.

Edo Roos Lindgreen heeft net met overtuiging betoogt dat we getuige zijn van een explosie van voor iedereen toegankelijke persoonlijke informatie. Ik zal het de komende 10 minuten hebben over enkele gevolgen hiervan voor het recht.

Privacy duidt juridisch gezien op een beperking. Privé betekent niet publiek of niet bestemd voor publiek. Het is een beperking op de mogelijkheid bepaalde informatie over anderen rechtmatig tot je te nemen, te publiceren, of verder te gebruiken.

Privacy betekent dus een beperking op de zogeheten informatievrijheid, de andere grondrechtelijke kant van de medaille als het gaat om informatie in het publieke domein.

U ziet hier een zoekmachine aan het werk die realtime, door datamining en semantische analyses een profiel van mij opstelt. Het is een project van MIT. Onze reputatie wordt tegenwoordig door dit soort informatie en technologie beslecht. Dat dit de bescherming van het recht op privacy onder druk zet is duidelijk. Jammer genoeg geldt dat niet voor de oplossing. Een recente anekdote uit de VS maakt het maatschappelijk dilemma volgens mij goed duidelijk.

Dit voorjaar kreeg een groep Amerikaanse studenten het aan de stok met Supreme Court Justice Antonin Scalia. De studenten hadden een dossier samengesteld met alles wat ze over Scalia op internet konden vinden. De oefening had een duidelijk en legitiem onderzoeksdoel. Het diende ter illustratie van de makkelijke beschikbaarheid van privé informatie en de beperkte bescherming van privacy in de VS. De reden om Scalia tot onderwerp van onderzoek te maken was zijn uitspraak dat het onzinnig was om informatie over privé personen op het Web *juridisch* te beschermen.

Het resultaat was een dossier van 15 pagina's, met een verbazingwekkende hoeveelheid prive' gegevens. Het dossier werd overigens niet gepubliceerd. Scalia reageerde fel:

“I was referring, of course, to whether every single datum about my life deserves privacy protection in law. [...] It is not a rare phenomenon that what is legal may also be quite irresponsible. That appears in the First Amendment context all the time. What can be said often should not be said. Prof. Reidenberg's exercise is an example of perfectly legal, abominably poor judgment. Since he was not teaching a course in judgment, I presume he felt no responsibility to display any.”

Niet het recht maar onze mores moeten bescherming bieden tegen inbreuken op ons privé leven, aldus de rechter. Maar is het voldoende om hierop te vertrouwen? Wat zijn die mores eigenlijk? Bij de overheid? En in het bedrijfsleven? En van onze vrienden, burens of collega's?

In Amerika is de bescherming van persoonlijke informatie die publiek toegankelijk is dus zeer beperkt. In Nederland en Europa ligt dat anders. Het recht op privacy lijkt het *juridisch* eerder te winnen van de informatievrijheid dan andersom. Let wel. Ook in Nederland kan waarschijnlijk zonder veel moeite een indrukwekkende hoeveelheid informatie over elk van u in de zaal worden verzameld. Dat er juridische grenzen zijn beseffen maar weinigen of ze zullen zich daar niets van aantrekken, omdat ze kwade bedoelingen hebben.

Aan beide kanten van de oceaan zitten we met een maatschappelijk en juridisch probleem. Maatschappelijk staat de bescherming van privacy onder druk. Er zijn mensen die daar grote last en schade van ondervinden. In de VS, is het de vraag of er niet wat juridische bescherming bij moet komen. In Europa is het eerder de vraag of de uitgebreide juridische bescherming niet door de samenleving is ingehaald. Het bestaande privacyrecht zou - als het daadwerkelijk zou worden toegepast – het publieke domein vergaand juridiseren.

Zoals eerder betoogt, biedt nieuwe informatietechnologie iedereen de mogelijkheid vrijwel kosteloos te publiceren, op eigen initiatief, of daardoor uitgelokt door nieuwe internetdiensten. De gevolgen zijn een berg van persoonlijke informatie in het publieke domein.

De ontsluitende diensten en technologie, denk slechts voor het gemak aan Google, zouden een nieuwe scheiding tussen publiek en privaat kunnen aanbrengen, door het Web veel restrictiever te ontsluiten. Hierdoor zouden echter grote delen van internet voor de gewone gebruiker niet meer vindbaar zijn; want kunstmatig worden afgeschermd.

Ik zeg met reden ‘de gewone gebruiker’. Voor de overheid, en sommige bedrijven is elke Nederlander eigenlijk al transparant en daarmee een ‘publiek’ persoon geworden. Daar hebben zij internet niet voor nodig.

De markt is voorlalsnog niet bereid de nieuwe scheiding aan te brengen. Een variëteit aan zoekmachines die zich toeleggen op het vinden en combineren van informatie over personen is daar het bewijs van. En een slimme programmeur kan zoektechnologie ook zelf bouwen.

En is dat afschermen eigenlijk wel de aangewezen weg? Het verbieden van het publiek maken van het *eigen* prive leven is in beginsel niet mogelijk. In een vrije samenleving zijn mensen ten minste zo publiek als ze zelf willen.

Bij publicaties *over* het prive leven van personen of private aspecten van personen weegt de informatievrijheid minder zwaar. De Nederlandse overheid heeft zelfs een grondrechtelijke plicht om grenzen aan inbreuken op de privacy in het publieke domein te stellen en te handhaven. Maar die zorgplicht miskent dat de oplossing niet te dicteren zal zijn door het recht of door overheidsbeleid.

Er liggen meer kansen voor het recht om het gebruik van persoonlijke informatie door bepaalde partijen aan banden te leggen zoals voor de overheid, voor werkgevers of voor verzekeraars. Ons recht stelt dergelijke grenzen, mogelijk in onvoldoende mate.

Een scheiding aanbrengen tussen publiek en privaat voor het publieke domein gebeurt echter in laatste en niet in eerste instantie door de rechter en het recht.

Ter illustratie van deze stelling: de bestreden foto's van Willem Alexander en Maxima staan natuurlijk ook na de uitspraak van de Nederlandse rechter van vrijdag nog gewoon op het Web.

Ik kom nu bij mijn conclusie. Ik denk dus eigenlijk dat Scalia gelijk heeft, met uitzondering van zijn aanval op de betreffende hoogleraar. We zullen er allemaal aan moeten wennen dat we meer en meer aanwezig zijn in het publieke domein en zijn daarbij overgeleverd aan het beoordelingsvermogen van onze medemens.

Ik voeg daar ter geruststelling aan toe dat de meeste informatie tegenwoordig toch als een speld in een hooiberg verdwijnt. En het woord 'publiek' veronderstelt verder iets gezamenlijks. Fragmentering zorgt er echter voor dat we steeds meer onze eigen persoonlijke informatievoorziening hebben.

Vanuit het belang van publiek debat en toegang tot kennis zijn deze relativeringen eerder een reden tot extra zorg dan een geruststelling. Ik zou daarom graag mijn bijdrage besluiten met een verwijzing naar de belangen die ten grondslag liggen aan het begrip 'publiek'.

De academische wereld is zich als geen ander bewust van het belang van de publieke ontsluiting van kennis en de waarde van toegang en transparantie. Gezien de huidige nadruk op de risico's van de toegang tot informatie op het Web, verdient het belang van de effectieve en vrije ontsluiting van internet mijns inziens in het bijzonder onze aandacht.